

PRIPRAVLJALNICA – PREVERJENA PRAKSA IZ TUJINE IN NEFORMALNA OBLIKA PODPORE PRISELJENIM UČENCEM

/Ivana Čančar, doktorska študentka na Pedagoški fakulteti, univ. dipl. prof. razrednega pouka, sodelavka pri projektu »Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja«

UVOD

Število otrok priseljencev se v zadnjih letih v slovenskem šolskem prostoru povečuje. V šolskem letu 2014/2015 se je za zdaj v slovenske šole vključilo 936 na novo priseljenih osnovnošolcev in 532 dijakov (MIZŠ, 2014). Podpora učencem priseljencem v slovenskem šolskem prostoru še ni sistematizirana niti ni natančno definirana. Zaradi pomanjkanja sistemske podpore so nekatere šole, ki so se pogosteje srečevale s tovrstno problematiko

vključevanja priseljenih učencev, začele uvajati lastne, neformalizirane rešitve ali preverjene prakse iz tujine. »Pripravljalnica«, ki je sestavljena iz uvajalnice in nadaljevalnice, se je pričela izvajati na nekaterih šolah, kjer so začutili potrebo po dodatni podpori učencem priseljencem – tako jezikovno kot podporo pri socialnem vključevanju. Izvajanje in širjenje ideje pripravljalnice je bilo omogočeno tudi v projektu Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja, ki ga

sofinancirata evropski socialni sklad in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Projekt vodi ISA Inštitut, strokovno vodstvo prevzema OŠ Koper, sicer pa je v projekt vključenih 65 slovenskih šol iz različnih slovenskih regij in nekaj vrtcev. Pripravljalnico, ki je ena od idej projekta, je v šolskem letu 2014/15 izvajalo 13 osnovnih in srednjih šol – nekatere prvič, za druge je to že preizkušena praksa. V nadaljevanju sta predstavljena projekt in pripravljalnica, ki se je v letošnjem letu sicer izvajala v večini regij, kljub temu pa »ideja« ostaja neznanka še mnogim slovenskim šolam.

MEDKULTURNOST KOT NOVA OBLIKA SOBIVANJA

Projekt *Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja* – izboljšanje usposobljenosti strokovnih delavcev za uspešnejše vključevanje učencev in dijakov priseljencev v vzgojo in izobraževanje,¹ naslavlja problematiko, s katero se na slovenskih tleh srečujemo na različnih ravneh – ne le v šolskem sistemu. Naslavlja medkulturnost kot obliko sobivanja, prav takšnega, ki ga prinašata globalizacija in ekonomske, politične in druge silitve. Da pa bi se sobivanja v medkulturnem okolju naučili, je v prvi vrsti potreben usposobljen pedagoški kader, ki medkulturnost vključuje v pouk in za medkulturno sporazumevanje izobražuje vse učence, ne samo tistih s priseljenim ozadjem.

Poleg sobivanja v medkulturnosti projekt naslavlja usposabljanje strokovnih delavcev za uspešnejše vključevanje učencev priseljencev oziroma uspešnejše izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela z učenci priseljenci. V okviru omenjenega projekta se je zaposlilo 14 učiteljic in svetovalnih delavk (v nadaljevanju multiplikatorke),² katerih

¹ Več o projektu na: www.medkulturnost.si.

² Učiteljice, ki so zaposlene v okviru projekta ter izvajajo aktivnosti in multiplikirajo pri-

naloga je neposredno delo z učenci priseljenci ter širjenje ideje medkulturnosti v vzgoji in izobraževanju oziroma tako imenovane medkulturne pedagogike. Multiplikatorke, ki se udeležujejo intenzivnih izobraževalnih modulov na temo medkulturnosti, na partnerskih in sodelujočih šolah izvajajo aktivnosti z učenci priseljenci, ki so namenjene predvsem podpori učencem in učiteljem; pripravljajo didaktični material za učenje slovenščine kot drugega oziroma tujega jezika; sodelujejo kot izvajalke šole za mame ali poučevanja slovenščine za starše otrok priseljencev ter delujejo tudi kot »multiplikatorke znanja« in strokovna podpora drugim učiteljem na šoli, ki imajo pri delu s priseljenimi učenci nemalokrat težave. Dejavnosti učiteljic so zasnovane tako, da se z udeležbo na strokovnih srečanjih, ki jih organizira-

dobljeno znanje, so poimenovane z izrazom multiplikatorke.

jo v svojih regijah,³ izboljšata znanje in usposobljenost čim večjega števila strokovnih delavcev na področju vključevanja učencev in dijakov priseljencev v vzgojo in izobraževanje ter da dodatno pomoč pri vključevanju prejme čim več priseljenih učencev.

Multiplikatorke pripravijo dogodek, ki ga prilagodijo potrebam regije in potrebam strokovnih sodelavcev glede na stanje. Na dogodkih predstavljajo dobre prakse, lastne izkušnje, strokovne smernice in povzamejo aktualno zakonodajo ter priporočila. V številnih raziskavah (na primer Peček, Čuk in Lesar 2006; Skubic Ermenc 2007; Strategija ... 2007; Krek in Metljak 2011 ...) je bilo ugotovljeno, da slovenski učitelji s svojimi stališči sicer izražajo slabše poznavanje načel medkulturne pedagogike, da večinoma zahtevajo le asimilacijo, kulturno heterogenost v

³ Več o regijskih srečanjih na www.medkulturnost.si.

razredih pa zavračajo. Medtem Ftičar (2006, 286) meni, da morajo učitelji »vedeti, kaj je večkulturnost, večkulturna družba, večkulturna pedagogika [...] omenjeno splošno znanje bi morali pridobiti že med študijem«. Tako učitelje postavi kot odgovorne za ustvarjanje enakih možnosti vključevanja pri vseh učencih. Ftičar malenkost pozabi na vlogo sistema, ki učiteljem ne ponudi ne izobraževanja v sklopu študija ne podpore pri vključevanju učenca, pa čeprav sistem poziva k inkluziji. Prvi korak k reševanju problematike je torej projektno delo.

PRIPRAVLJALNICA

Pripravljalnica se je kot novost v Sloveniji pojavila leta 2009 na OŠ Koper.⁴ Uvajalnica, ki je začetna faza pripravljalnice, se prične teden pred začetkom pouka praviloma na šoli, na katero je učenec vpisan. Prav zaradi samega sprejema učencev ter uvajalnih

⁴ Več v Baloh 2010.

aktivnosti je dobila takšno ime – uvajalnica. V zadnjem tednu avgusta učitelji pripravijo vsebine in dejavnosti, ki pripomorejo k začetnemu vključevanju na socialnem in jezikovnem področju, saj izkušnje snovalcev kažejo, da je socialna komponenta vključevanja prav tako pomembna kot jezikovna (Jelen Madruša 2010). V okviru pripravljavnice imajo učenci možnost izraziti svojo kulturno identiteto in se na podlagi načrtovanih aktivnosti, individualnega in skupinskega pristopa ter pod okriljem učiteljev, ki imajo sposobnost medkulturnega dialoga, postopoma vključevati v novo okolje. Prav tako Jelen Madruša (2010) poudarja, da vključevanje priseljenih učencev ni pomembno samo za le-te, pač pa tudi za njihove starše, zaposlene na šoli in

preostale učence, saj imajo pri vključevanju priseljenih učencev vsi naštetih deležniki zelo pomembno vlogo.

Drugi del pripravljavnice, ki se nadaljuje tudi med šolskim letom, se imenuje nadaljevalnica. Nadaljevalnica je namenjena predvsem intenzivnemu učenju novega jezika – slovenščine ter spremljanju učenčevega napredka. V okviru nadaljevalnice je nastal e-individualni načrt za posameznega vključenega učenca; načrt deluje kot orodje za spremljanje znanja pri različnih predmetih.⁵ V okviru projekta Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja in pod vodstvom multiplikatorke je bilo septembra 2014 v

⁵ Več v Baloh 2010.

uvajalnice vključenih 141 novopriseljenih osnovnošolcev in 12 novopriseljenih srednješolcev. Multiplikatorke so pri načrtovanju in izvajanju sodelovale z drugimi učitelji ali svetovalno službo, redko so se jim pridružili prostovoljci oziroma lokalna skupnost. Starše so k pridružitvi v uvajalnico povabile preko šolske spletne strani oziroma preko namensko oblikovanih brošur in letakov, ki so jih starši prejeli ob vpisu – včasih so bile te brošure tudi v drugih jezikih. V okviru uvajalnice so učenci spoznali šolsko okolje, prostore, potrebščine, nekatere učitelje, šolski sistem, urnik, čas za odmore in podobno. Učenci se naučijo toliko jezika, da lahko odgovorijo na osnovna vprašanja, ki jim jih običajno ob prvem stiku zastavijo sošolci in učitelji: Kako ti je ime? Koliko

si star? Od kod prihajaš? Kako to, da si se priselil v Slovenijo? in podobno. Te besede pa ob prvem stiku z učitelji in vrstniki pomenijo veliko več, kot si lahko sploh predstavljamo.

Kot pravi ena od učiteljic izvajalk:

»Uvajalnica je odlična zadeva, ker se naučijo res osnov preživetja prvega dne in tedna v šoli med preostalimi učenci. Na koncu moje uvajalnice so bili učenci hvaležni za vse nove besede, ki so se jih naučili.«

Nekatera pričakovanja do učencev in staršev so tako globoko v nas, zato pravzaprav ne pomislimo, da bi ob neizpolnitvi teh lahko prišlo do zmede, nesporazumov, nerazumevanja, saj se naši svetovi razlikujejo. Nemalokrat obtožujemo starše, češ da ne skrbijo za potrebščine svojih otrok, da ne želijo govoriti slovensko in podobno. Na drugi strani je zgodba večinoma drugačna. Ajrija Hajazaj izrazi stisko in potrebo po osnovnih informacijah, ki bi tako njej kot njeni hčeri olajšale prve dni šolanja:

»Hči je v prvih dneh prišla iz šole in rekla, da potrebuje šilček. Sanjalo se mi ni, kaj je to. Zelo je nerodno, če ne veš, kaj je posamezni dan na urniku in katere učbenike in pripomočke mora nesti v šolo. Bila sem izgubljena in hči tudi... Zelo bi mi pomagalo, če bi se učitelji malo bolj sporazumevali z mano in mi kaj pokazali z rokami.« (Zupan v Hanuš 2010, 12)

PRIHODNOST PRIPRAVLJALNICE

V raziskavi iz leta 2011 je večina učiteljev izrazila zanimanje za vzpostavitev pripravljalnega razreda za učence priseljence, češ da bi se tam seznanili z novo kulturo in jezikom, lažje sledili pouku in na začetek pouka prišli pripravljani in manj zmedeni (Čančar 2014). Ob tem se ugotavlja, da bi pripravljalni razred lahko postal del formalne oblike vključevanja priseljenih učencev, pozitivna stališča do omenjene rešitve pa izražajo tudi slovenski učitelji, saj raziskava jasno prikazuje, da je večina anketiranih tovrstni rešitvi naklonjena. Nekateri

avtorji opozarjajo na slabosti pripravljalnega razreda – predvsem če traja predlogo. Na Švedskem se na primer s takim načinom uvajanja priseljencev v šolstvo ne strinja nekdanja švedska ministrica za integracijo in zdajšnja ministrica za enakost spolov Nyamko Sabuni, kritizira ga tudi švedski inšpektorat za šolstvo, ki še posebej izpostavlja problem heterogenosti učencev v njihovi ravni znanja in trajanja pripravljalne faze. Meni, da je treba priseljenim učencem ponuditi boljše možnosti in se izogibati pripravljalnemu razredom, saj tako učence izoliramo od drugih, tj. švedsko govorečih učencev (vir 1). Ta problem so nekatere šole delno rešile tako, da so pripravljalni razred (ki na Švedskem sicer traja tudi do enega leta) locirale neposredno ob osnovni šoli. Tako se učenci, ki obiskujejo pripravljalni razred, že prej srečajo z učenci, ki obiskujejo redni pouk, in skupaj obiskujejo tudi interesne dejavnosti. Prav s tega vidika je pomembno eno izmed načel medkulturne pedagogike, da naj medkulturna pedagogika usmerja svojo pozornost in ideje na celotno populacijo (ne le na manjšine). To je skladno z vrednotami demokratičnega sveta, ki pri svojem delovanju izhaja iz človekovih pravic. Ideje in pozornosti medkulturne pedagogike moramo prenesti na celotno populacijo, še vedno pa moramo tudi priseljencem pomagati pri realizaciji specifičnih potreb, drugače ne bodo mogli dosegati uspehov (Zidarič 1994 v Skubic Ermenc 2003a). Ne moremo torej trditi, da je pripravljalnica idealen način, ki ga šolski sistem lahko ponudi priseljenim učencem, vsekakor pa po prvih odzivih nanjo v našem šolskem prostoru predstavlja ugoden podporni mehanizem tako za učitelje kot učence.

ZAKLJUČEK

Pripravljalnica torej ni slovenska inovacija, pač pa je del pedagoškega sistema nekaterih drugih evropskih držav, kot sta na primer Norveška in Švedska. Lahko se pohvalimo, da je tokrat pripravljalnica že drugič del slovenskega projekta, da je odziv sodelujočih pozitiven in da so jo nekatere šole izvajale tudi samostojno. Morda postane v prihodnosti

tudi del slovenskega šolskega sistema. Slovenske šole uživajo tolikšno avtonomijo, da lahko tudi same prevzamejo iniciativo in pripravljalnice oblikujejo po potrebi – glede na vpis učencev priseljencev. Žal se realizacija le-te če že ne zaradi osebnih stališč ali kulture šole ali pa zaradi finančnega in organizacijskega vidika hitro zaustavi, kar je povsem razumljivo, saj se učiteljem težko zagotovi plačilo, vodstvo pa mora nekemu iz kolektiva »naložiti dodatno delo«. Vedno sicer obstaja možnost vključevanja prostovoljcev, lokalne skupnosti, nevladnih organizacij društev in podobno, vendar pa ne bi bilo odgovorno te problematike prepustiti njim, saj je strokovnost pedagoškega kadra ključna in se je pri tovrstnih dejavnostih ne sme izpustiti. Tudi če bi se pripravljalnica formalizirala, obstaja nevarnost, da bi jo izvajali učitelji, ki nimajo dovolj delovnih ur in so daleč od strokovne usposobljenosti za delo v večkulturnem razredu. Podobno se je namreč zgodilo pri izvajanju dodatnih ur slovenščine za učence priseljence. V Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v RS avtorji izpostavijo slabo sistemsko ureditev dodatnega pouka slovenščine kot tudi druga dejstva pri oblikovanju dodatnega pouka učencev priseljencev: »[Z]akonodajna določila se v praksi uresničujejo na zelo različne načine [...] Zato je v zvezi s tem nujno ponuditi ustrezno sistemsko rešitev in v njej natančno opredeliti: obseg dodatnega pouka, njegove oblike in vsebine ter kdo so lahko izvajalci dodatnega pouka in kakšna bo njihova strokovna usposobljenost.« (Krek in Metljak 2011, str. 138). Recimo, da imajo oblikovalci politik zaradi te izkušnje možnost nove potencialne smernice natančneje definirati.

Kaj torej čaka novopriseljene učence v slovenskem šolskem sistemu? Kako se bodo v prihodnje lotevali raziskovanja novega kulturnega in jezikovnega okolja in vključevanja vanj? Za zdaj lahko rečemo, da so tovrstni projekti dobrodošli, pa vendar se sprašujem, kaj se bo zgodilo po izteku projekta. Nov projekt? Učitelji in strokovni sodelavci ga bomo veseli – vsekakor pa si želimo, da se določene smernice tudi na tem področju formalizirajo.

